Posudek oponenta disertační práce *Kateřiny Spurné*

"Překladová technika z latiny do staroslověnštiny na základě Gumpoldovy legendy a Druhé staroslověnské legendy o sv. Václavu"

předkládané v roce *2017* v *Ústavu východoevropských studií*

I. Stručná charakteristika práce

Cílem práce je zmapovat a zhodnotit překladovou techniku v Druhé staroslověnské legendě o sv. Václavu přeložené z latiny. K tomuto účelu bylo vybráno několik pro latinu typických a do slovanského jazyka problematičtěji přeložitelných morfosyntaktických jevů, konkrétně slovesných tvarů: plusquamperfekta, indikativu futura II., participia futura, konjunktivu, gerundia, gerundiva, vedlejších vět a polovětné konstrukce ablativu absolutního. Krom toho si autorka všímá i míst přeložených pomocí figury hendiadys, která je typická pro mnohé českocírkevněslovanské překlady z latiny, a neopomíjí ani základní popis a rozbor zajímavostí lexika použitého ve slovanském textu, který je obzvlášť přínosný z praktického hlediska díky srovnání s doklady ve Slovníku jazyka staroslověnského. Předmětem prvních osmi oddílů práce je stručné shrnutí dosavadního bádání o rukopisném dochování svatováclavských legend a pokus o vyjasnění textologických vztahů jak mezi latinskými předlohami slovanské legendy, tak i mezi dochovanými texty samotného slovanského textu. Ačkoli se tato část práce jeví v poměru k názvu disertace jako přípravná, je dle mého názoru nejhodnotnější a velmi zdařilá, zejména ve srovnání textu Druhé staroslověnské legendy se všemi jejími možnými zdroji. Ediční část (kapitola 7) je jako každá edice velmi cenná a jistě by stálo za to ji vydat později i samostatně, avšak až po určitých doplněních a úpravách.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Nehledě na zadání, respektive úžeji specifikovaný název práce, který avizuje pouze rozbor překladatelské techniky, se v disertaci vyskytují některé oddíly, jež jsou k základnímu zadání více než plnohodnotnou nadstavbou. Proto také hodnotím Kapitolu 8, která se zabývá problematikou předloh Druhé václavské legendy, jako nejzdařilejší a nejpřínosnější část práce. Svou přehledností, stručností, avšak bez nepotřebného zjednodušování jsou cenné i kapitoly 2, 3 a 4, které se zabývají problematikou latinských předloh Druhé václavské legendy a eventuálních souvislostí se slovanskými texty (1. václavská legenda). Oproti tomu si mi jeví jako zcela zbytečné kapitoly 5 a 6, které reflektují ortografii, fonetiku a morfologii Druhé václavské legendy, protože docházejí k závěru, že všechny jevy tohoto druhu vykazují rysy pozdní ruské církevněslovanské redakce (mnoho jevů je typických i pro novodobou ruštinu), což je zcela nasnadě, neboť jde o rukopisné dochování ze 16. století z ruského prostředí a pokud klademe vznik překladu do Čech 11. stol., nemůžeme ani předpokládat dochování nějakých foneticko-ortografických či morfologických znaků charakteristických pro toto prostředí. Tyto dvě kapitoly by bylo možné shrnout dvěma až třemi větami. Samotný 10. oddíl, který se zabývá překladatelskou technikou latinských morfosyntaktických jevů, tedy ústředním tématem práce, je sepsán s vysokou erudicí a přesností, vyznačuje se správným užíváním teminologie a velmi precizním pojmenováním jednotlivých gramatických jevů. Slabším místem jsou závěrečná shrnutí na konci podkapitol o jednotlivých jevech, která jsou spíše statistickým výčtem způsobů překladu než nějakými konkrétnějšími snahami o specifikaci a výklad použití jednotlivých překladových prostředků. To však není nijak závažně na závadu práci, neboť takto každý čtenář může dojít k vlastnímu závěru či interpretaci. Zvlášť je třeba ocenit edici Druhé legendy o sv. Václavu (kapitola 7. 2), cennou a velice konkrétní reflexi Vašicova vydání Druhé staroslověnské legendy o sv. Václavu (7.1.2) a zejména zhodnocení slovanského textu ve vztahu k latinské Gumpoldově legendě (kapitola 7.3). Edice je velmi

přehledná, podstatné je i grafické vyznačení míst odklánějících se od latinské Gumpoldovy legendy. Podobně je i důležité vyznačení rozdílů v latinské předloze oproti překladu a latinskému variantnímu textu. Slabším místem je užití pouze jednoho ze slovanských rukopisů při zhotovování edice, neboť je text rukopisu Petrohradského zřejmě převzat ze staršího vydání Nikol'ského – takto soudím podle formulace na str. 28: „nepodařilo se nám získat kopie P" a z téhož sdělení usuzuji, že text K je v disertaci uveden přímo podle fotografií rukopisu. Naopak vyzdvihuji obohacení textu latinského o varianty z dalších dostupných rukopisů, které nebyly zahrnuty do použité Pertzovy edice Gumpoldovy legendy.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. *Struktura argumentace.*

Práce je dobře strukturovaná, přehledná a srozumitelná. Jednotlivé kapitoly jsou logicky řazeny za sebou a dobře členěny na podkapitoly. Vzhledem k zadané problematice disertační práce (hodnocení překladové techniky) bylo třeba nashromáždit výchozí materiál, který však bylo nutné jasně uspořádat, doplnit a srovnat. Toho všeho se autorka zhostila skvěle. Logicky řadí kapitoly o latinských předlohách (kap. 2), o srovnání Druhé staroslověnské václavské legendy s latinskými předlohami a první václavskou legendou (kap. 3), poté se soustředí na rukopisné dochování textu (kap. 4), edici textu (kap. 7) a problematiku jeho latinské předlohy (kap. 8). Teprve vykonání těchto přípravných prací a výkladů umožnilo přechod k cílové problematice práce – hodnocení překladatelské techniky (kap. 10 a 11).

2. *Formální úroveň práce*

Formální úroveň práce je na vysoké úrovni jak po jazykové stránce, tak i po stránce technické. Velice chválím vizuálně jasné a přehledné tabulky, v nichž jsou jednoltivé řádky střídavě podbarveny zeleně, což velmi zjednodušuje orientaci. Krom toho jsou vykládaná slova či úseky psané červeně a v edici samotné se střídají alespoň verzálky s kurzívou, podtržením, eventuálně šedivým podbarvením. To vše přispívá k celkové přehlednosti práce.

3. *Práce s prameny či s materiálem*

Autorka užívá textové prameny metodologicky správně a podle očekávání využívá existujících edic textů tam, kde je to možné a textologicky i lingvisticky opodstatněné. Naopak v případě, že jsou některé edice pro danou práci nepoužitelné, autorka tuto skutečnost vždy náležitě argumentuje a dokládá konkrétními příklady či dokonce podrobným rozborem (např. ohledně Vašicovy edice Druhé václavské legendy – kap. 7.1.2). Práce bohatě využívá i sekundární literaturu, kterou náležitě cituje a pokud je to nutné i kriticky hodnotí. Zpracování jednotlivých dokladů v 10. a 11. kapitole je přehledné a systematické s podrobným a srozumitelným komentářem jednotlivých případů a způsobů překladu.

4. *Vlastní přínos*

Práce částečně shrnuje dosavadní poznatky o textu Druhé starolsověnské legendy o sv. Václavu a jejích možných předlohách, což činí autorka velice systematicky a jasně, a za pomoci jasného grafického vyznačení důležitých informací maximálně zpřehledňuje náhled na celou problematiku. Je třeba pochválit i usoustavnění a rozšíření poznatků o textech a textové tradici latinského textu, který je z velké části původní prací autorky. Vlastní přínos je zcela nepochybný v oddílech zkoumajících překladovou techniku jednotlivých morfosyntaktických jevů a lexika (kapitoly 10 a 11) a při hodnocení předloh Druhé václavské legendy (kapitola 8).

IV. Dotazy k obhajobě

Na základě provedeného zkoumání předloh a textu samotného, při vědomí toho, že mnoho míst v Druhé václavské legendě má zřejmé paralely s *Cres*^{Boh} a *Krist* (u vědomí názoru J. Dobrovského, že *Krist* je produktem 14. stol.) – jak se stavíte k otázce časového umístění překladu Druhé legendy o sv. Václavu do 11. stol. a proč?

Jak byste celkově charakterizovala překladovou techniku úseků se zjištěnou latinskou předlohou? Jde o ustálený způsob překladu a lze nějak přesněji vystihnout jeho zákonitosti?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako *prospěl/a*.

6.června 2017

Petra Stankovska